“ONKOLOGIYADA HAMŞIRALIK IŞI” FANIDA TALABALARNING PALLIATIV YORDAM KÖRSATIŞ VA AXLOQIY QAROR QABUL QILIŞ KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRIŞ

Moxinur Ne’matilla qizi Maxmudova*
Farğona jamoat salomatligi tibbiyot instituti Epidemiologiya, yuqumli kasalliklar va hamşiralik işi kafedrasi assistenti
✉ mmahmudova.mohinur@gmail.com

ANNOTATSIYA

Tezisda “Onkologiyada hamşiralik işi” faniga integratsiyalaşgan — simulyatsiya, klinik vaziyatlar tahlili va reflektiv muhokamani birlaştirgan — ta’lim texnologiyasining talabalarda palliativ yordam körsatiş va axloqiy qaror qabul qiliş kompetensiyalariga ta’siri bayon etilgan. Uç ölçovli kvazieksperimental dizaynda 230 nafar talaba qatnaşgan; tahlil STATA 19.5 da bajarilgan, körsatkiçlar m±sd körinişida keltirilgan.

Kalit so‘zlar

tibbiy ta’lim, onkologiyada hamşiralik işi, palliativ yordam, kommunikativ kompetensiya, axloqiy kompetensiya, simulyatsion ta’lim, kvazieksperimental tadqiqot.

DOI: 10.5281/zenodo.24501670

KIRIŞ

Onkologik kasalliklarning rivojlangan bosqiçlarida bemorga körsatiladigan yordamning markazida davolaş emas, balki simptomlarni nazorat qiliş, psixologik qöllab-quvvatlaş va bemor qadr-qimmatini saqlaş turadi; bu vazifalarning sezilarli qismi hamşira zimmasiga tuşadi. Palliativ soha hamşiralik kompetensiyasi bir ölçovli tuşunça emas: 40 ta manba asosidagi skoping-şarhda uning beşta funksiyasi — ehtiyojlarni tanib oliş, rahmdil muloqot, ma’naviy qöllab-quvvatlaş, muvofiqlaştiriş va refleksiv hissiy boşqaruv — ajratilgan hamda mavjud ölçov vositalari asosan özini özi baholaşga tayanişi qayd etilgan [1, B. 104973].

Klinik bilim va kommunikativ-axloqiy kompetensiya özaro mustaqil: Kadis universitetida 118 nafar bitiruvçi kurs talabasi iştirokidagi OSCE tadqiqotida talabalar diagnostik kompetensiyalar böyiça yuqori natija körsatgan, biroq muloqot va ongli rozilik oliş könikmalarida sezilarli tarqoqlik aniqlangan; axloqiy-huquqiy bandlar eng qiyin bandlar bölib çiqqan [2, B. 1001]. Palliativ ta’lim usullari böyiça tizimli şarhda simulyatsiya munosabatni, muammoli ta’lim esa bilim darajasini yaxşilagani körsatilgan [3, B. 245]. Şunga qaramay, axloqiy ta’limning samarasi öz-özidan kafolatlangan emas: randomizatsiyalangan tadqiqotda sakkiz haftalik etika laboratoriyasi dasturi axloqiy sezgirlikning umumiy körsatkiçini özgartirmagan [4, B. 105290].

Özbekiston şaroitida “Onkologiyada hamşiralik işi” fani doirasida palliativ va axloqiy kompetensiyalarni birgalikda rivojlantiruvçi integratsiyalaşgan texnologiyaning samaradorligi nazorat guruhi bilan taqqoslanmagan. Tadqiqot maqsadi — ana şu ta’sirni aniqlaş.

Tadqiqot materiallari va usullari

Tadqiqot dastlabki (T0), yakuniy (T1) va keçiktirilgan (T2) baholaşga asoslangan kvazieksperimental dizaynda bajarilgan. Iştirokçilar mavjud akademik guruhlar tarkibida öqiganliklari sababli individual randomizatsiya qöllanilmagan; şu bois tadqiqot TREND tavsiyalariga muvofiq bayon etiladi [5, B. 361]. Tadqiqot Farğona jamoat salomatligi tibbiyot instituti va Andijon davlat tibbiyot instituti bazasida ötkazilgan; tahlilga Oliy hamşiralik işi yönalişining 230 nafar talabasi kiritilgan, har bir şaroitda 115 nafardan. Tajriba guruhi uçun tört haftalik modul işlab çiqilgan: palliativ yordam tamoyillari, terapevtik muloqot, maxfiylik va rozilik masalalari hamda kompleks simulyatsiya. Simulyatsiyadan keyingi tuzilmali muhokama majburiy hisoblangan; nazorat guruhida qöşimça ta’lim usuli qöllanilmagan. Asosiy körsatkiç — kompetensiyaning integratsiyalaşgan bahosi (0–100 ball): palliativ parvariş simulyatsiyasi va axloqiy vaziyat tahlili topşiriqlari kuzatiladigan

harakatlarga tayangan mualliflik rubrikasi böyiça baholangan. Hisob-kitoblar STATA 19.5 muhitida bajarilgan: tavsifiy körsatkiçlar m±sd körinişida, asosiy tahlil boşlanğiç balga tuzatilgan kovariatsion tahlil (ANCOVA) va çiziqli aralaş model yordamida bajarilgan; ta’sir kattaligi Cohen d, ahamiyatlilik darajasi α = 0,05. Barça iştirokçilardan yozma ongli rozilik olingan.

Natijalar

Boşlanğiç bosqiçda guruhlar muvozanatlaşgan böldi: ikkala guruhda ham 51,2±10,8 ball (p = 1,000). Yakuniy baholaşda tajriba guruhining örtaça bali 75,2±11,1, nazorat guruhida 61,2±12,2 ni taşkil etdi; boşlanğiç balga tuzatilgan guruhlararo farq 13,97 ball (95% işonç oraliği 12,93–15,02; p < 0,001), ta’sir kattaligi Cohen d = 1,20. Keçiktirilgan baholaşda tajriba guruhida 71,2±11,2, nazorat guruhida 54,8±12,1 ball qayd etildi; tuzatilgan farq 16,42 ball (95% işonç oraliği 15,32–17,52; p < 0,001), Cohen d = 1,41. Çiziqli aralaş modelda guruh va vaqt özaro ta’siri ikkala kontrastda ham ahamiyatli bölib, natijalar ANCOVA bilan mos keldi.

Natijalarning muhokamasi va çeklovlari

Natijalarning umumiy yönalişi tizimli şarh xulosalariga mos keladi [3, B. 245], biroq axloqiy komponentni talqin qiliş ehtiyotkorlikni talab etadi: randomizatsiyalangan tadqiqotda etika laboratoriyasi dasturi axloqiy sezgirlikning umumiy körsatkiçini özgartirmagan edi [4, B. 105290]. Dizaynning eng jiddiy çeklovi şundaki, guruhga mansublik muassasa bilan töliq ustma-ust tuşgan; natijada texnologiya ta’sirini muassasalar örtasidagi öqituvçilar tarkibi, öquv dasturi va klinik baza farqlaridan ajratib bölmaydi. Mualliflik rubrikasi ham validatsiyadan ötgan standart şkala sifatida taqdim etilmaydi.

XULOSA

Integratsiyalaşgan ta’lim texnologiyasida qatnaşgan talabalarning palliativ yordam körsatiş va axloqiy qaror qabul qiliş kompetensiyasi körsatkiçlari nazorat şaroitidagidan yuqori böldi va farq keçiktirilgan baholaşda ham saqlandi. Modul fan doirasida qöşimça soat talab qilmasdan amalga oşirildi, bu uning amaliy joriy etilişi mumkinligini körsatadi. Amaldagi sillabusdagi test şakli fanning kommunikativ va axloqiy natijalarini ölçamaydi, şu sababli OSCE tipidagi baholaş stansiyasini joriy etiş tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cheng L. Grief care competence among nurses and nursing students: A scoping review // Nurse Education in Practice. – 2026. – Vol. 96. – P. 104973. – DOI: 10.1016/j.nepr.2026.104973.

2. Mora-Delgado J., Lojo-Cruz C., Bández M.J., Rosety-Rodríguez M., Estella García Á. Observational Study on Enhancing End-of-Life Care Competence Through OSCE: Educational Implications // Medical Science Educator. – 2025. – Vol. 35, № 2. – P. 1001–1008. – DOI: 10.1007/s40670-024-02275-7.

3. Hökkä M., Rajala M., Kaakinen P., Lehto J.T. The effect of teaching methods in palliative care education for undergraduate nursing and medical students: a systematic review // International Journal of Palliative Nursing. – 2022. – Vol. 28, № 6. – P. 245–253. – DOI: 10.12968/ijpn.2022.28.6.245.

4. Ertuğrul B., Arslan G.G., Ayik C., Özden D. The effects of an ethics laboratory program on moral sensitivity and professional values in nursing students: A randomized controlled study // Nurse Education Today. – 2022. – Vol. 111. – P. 105290. – DOI: 10.1016/j.nedt.2022.105290.

5. Des Jarlais D.C., Lyles C., Crepaz N. Improving the reporting quality of nonrandomized evaluations of behavioral and public health interventions: the TREND statement // American Journal of Public Health. – 2004. – Vol. 94, № 3. – P. 361–366. – DOI: 10.2105/ajph.94.3.361.